

Skötselplan

Naturmarken inom detaljplanen Lummelunda Överstekvarn 1:67 m. fl.

09 maj 2025
Slutversion

**EKOLOGI
GRUPPEN**

Beställning: Jacqueline Raymond
Framställt av: Ekologigruppen AB
www.ekologigruppen.se
Telefon: 08-525 201 00
Slutversion: 09 maj 2025
Uppdragsansvarig: Jens-Henrik Kloth
Medverkande: Ebba Melin
Intern granskning av rapport: Ebba Melin 2025-05-05
Foton: Om inget annat anges: Ekologigruppen AB
Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB
Internt projektnummer: 113 86
Framsidesbild: kalktallskog med buskage av den invasiva arten spärroxbär.

**EKOLOGI
GRUPPEN**

Innehåll

Omfattning och syfte	2
Övergripande mål och principer för skötseln	3
Generella principer för skötseln	4
Skötselområden	7
Kalkstallskog med stort inslag av lövträd	8
Grusklint utan buskar och träd	12
Buskmark med fri utveckling	14

Omfattning och syfte

Denna skötselplan beskriver skötseln av naturmarken inom detaljplaneområdet Lummelunda Överstekvarn 1:67 m. fl.

Målsättningen med skötselplanen är att reglera hur naturmarken får skötas och att styra skötseln så att stor biologisk mångfald utvecklas.

Naturmarken kommer att ingå i en gemensamhetsanläggning som styrs av en samfällighetsförening. Denna förening är ansvarig för att övervaka att skötseln av naturen sker i enlighet med skötselplanen. Om det uppstår frågor som skötselplanen inte ger ett tydligt svar på ska dessa frågor hanteras av samfällighetsföreningens styrelse.

Det är önskvärt att skötselplanen uppdateras åtminstone vart tionde år.

Övergripande mål och principer för skötseln

Följande punkter beskriver de övergripande målen och principerna för skötseln av naturmarken.

- Ett övergripande mål är att skötseln ska gynna naturvärden genom att skapa och underhålla artrika miljöer med höga naturvärden och strukturer som gynnar förekomst av en mångfald av arter.
- Skötseln ska innebära att risken för skador av person eller egendom begränsas.
- Skötseln syftar också till att tillgodose vissa estetiska önskemål.
- Ekonomisk avkastning, exempelvis genom skogsavverkning är inte ett mål för skötseln.

Generella principer för skötseln

Styrelsen ansvarar och beslutar om skötseln

Alla skötselåtgärder bör föregås av att styrelsen tar beslut om och tar fram en detaljerad beskrivning av den skötsel som ska genomföras.

Påverkan på marktäcket

Schaktning eller annan påverkan på marktäcket bör undvikas. Om det uppstår behov av schaktning måste den godkännas av samfällighetens styrelse innan den genomförs.

Användning av maskiner i naturmarken måste genomföras på ett sätt som inte lämnar varaktiga spår. Om spår ändå skulle uppstå måste markskiktet återställas.

Gamla träd och död ved

Gamla träd är generellt en påtaglig bristvara i landskapet. Gamla träd innehåller ofta partier av död ved och har förutsättningar för att bli bostäder för fåglar och insekter. En prioriterad inriktning för skötseln av detaljplaneområdets natur bör därför vara att låta träd bli gamla och att låta dem dö en naturlig död.

Död ved saknas genomgående i dagens landskap. Många arter är beroende av kontinuerlig förekomst av död ved i olika stadier av nedbrytning. Stående och liggande död ved är den enskilt viktigaste faktorn för biologisk mångfald.

Den viktigaste principen i skötseln av områdets natur är därför att spara gamla träd och död ved. Om träd behöver avverkas för att de står för tätt bör man alltid avverka de yngre träden och spara de äldre träden.

Träd som avverkas bör helst lämnas hela på plats, utan att man kapar stammarna eller grenarna. Om stammarna nödvändigt behöver flyttas bör man kapa dem i så långa längder som möjligt och lägga dem i mindre staplar på lämpliga platser. Grenarna kan med fördel också läggas upp i separata högar eller blandas med stammar. Sådana staplar och högar brukar kallas faunadepåer eftersom de gynnar insekter och andra djur. Bäst är att lägga faunadepåer i både soliga och skuggiga lägen.

Träd längs vägar och stigar

Såväl levande som döda träd kan i vissa fall vara farliga för människor genom att de tappar stora grenar eller faller omkull på ett sätt som är svårt att förutsäga. Risken för att detta ska ske är liten när det inte blåser och risken är störst när det blåser mycket.

Även om stående döende träd och döda träd är värdefulla för biologisk mångfald kan de inte alltid lämnas stående. Längs vägar och stigar där de kan

utgöra en fara för fotgängare och bilister kan det vara lämpligt av fälla döda och försvagade träd.

- Döende träd intill vägar och stigar kan fallas in i skogen, i riktning från vägen, där de kan lämnas kvar som trädlägor. Gör gärna detta strax innan trädet dör helt eller strax efter det att träden har dött. Då minskar risken att döda grenar faller ned på den som faller trädet. I princip är det olämpligt att med motorsåg fälla döda träd med grenar som riskerar att falla ner på den som sågar.
- Träd som faller över stigar bör helst inte delas, men delas om det behövs (så lite som möjligt) och läggs åt sidan så att framkomligheten bevaras. För arter knutna till död ved är det önskvärt att dela stammarna så få gånger som möjligt.

Spara och gynna en mångfald av träd- och buskarter

En mångfald av olika arter träd- och buskar ger förutsättningar för stor förekomst och variation av många olika arter. Det är därför önskvärt att spara och gynna många olika arter av träd och buskar av inhemska arter och som etablerar sig spontant och att inte ensidigt gynna vissa arter.

Växtlighet i branta partier

Växtlighet i eller i närheten av branta partier kan ha en stabiliserande inverkan på lösa jordlager eller berg. Innan växtlighet tas bort i branta partier eller på närmare avstånd än fem meter från sådana ska samfällighetens styrelse godkänna åtgärden. Om det från styrelsens sida råder osäkerhet om åtgärdens lämplighet ska styrelsen samråda med geoteknisk expertis innan styrelsen godkänner åtgärden.

Invasiva arter

Förekomst av invasiva arter utgör ett oönskat inslag som riskerar att påverka förutsättningarna för inhemska naturtyper och arter negativt.

Spärroxbär (*Cotoneaster divaricatus*) förekommer på ett stort antal platser inom detaljplaneområdet och dess utbredning ökar för varje år som går. Arten har sitt ursprung i centrala Kina och har spridits genom att den planterats i många trädgårdar. Artens ökande utbredning på Gotland är ett snabbt ökande problem.

Det bör vara en målsättning att bekämpa och få bort alla förekomster av spärroxbär inom detaljplaneområdet. Detta kräver betydande arbetsinsatser. Det räcker inte att man kapar buskarna vid marken eftersom de snabbt skjuter nya skott. Det enda effektiva sättet att bli av med växten är att gräva eller dra upp den med rötterna.

På platser där det inte är möjligt att dra upp plantorna behöver man komma tillbaka och kapa ner buskarna varje år tills plantan dör ut.

Plantering av arten bör självklart inte ske.

Även kaprifol och björnbär uppträder invasivt på några ställen i detaljplaneområdet och även dessa bör bekämpas.

Här har spärroxbär bildat täta busksnår. Den invasiva arten spärroxbär breder ut sig mer och mer för varje år och riskerar att ta över. Det lönar sig att få bort den helt så tidigt som möjligt och att kontinuerligt hålla den borta. Arbetet är dock mödosamt.

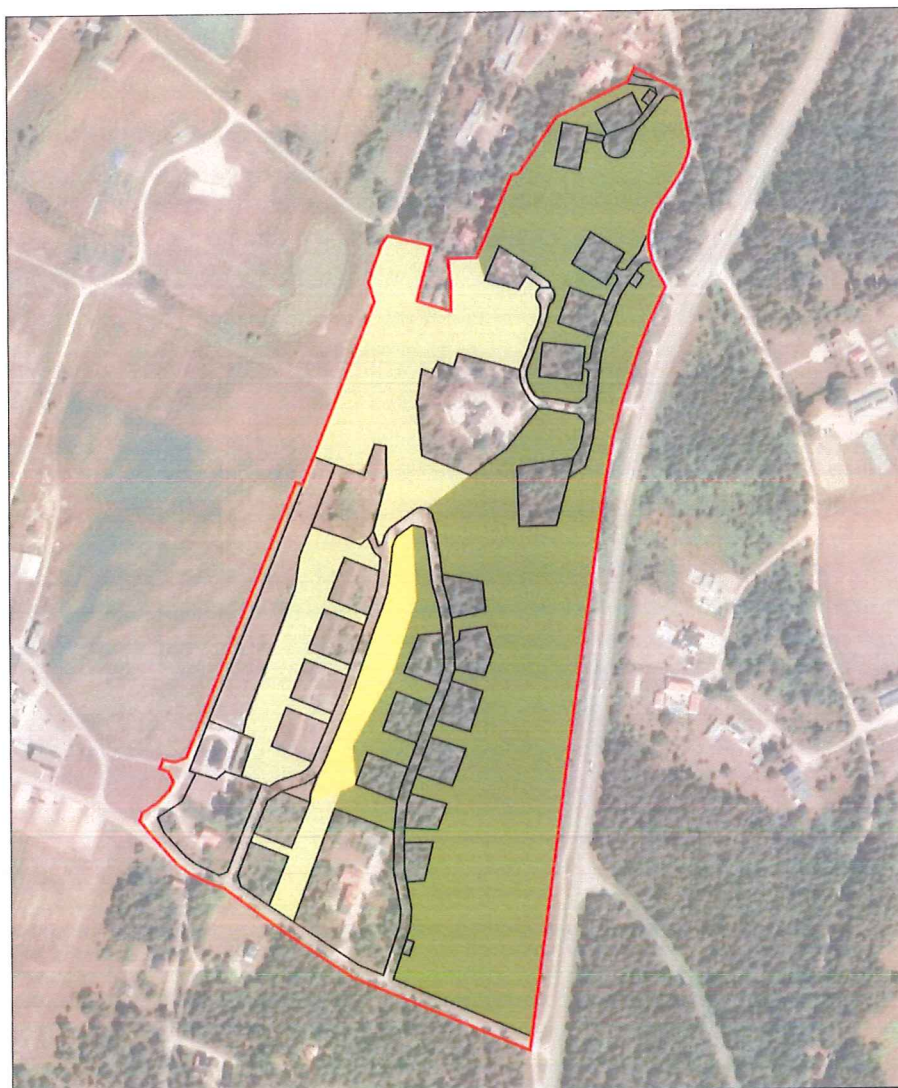
Stigar

Det finns planer på att anlägga stigar för att kanalisera och vägleda såväl personer som bor i området som tillfälliga besökare. Det är bra att stigar markeras och att försiktig röjning längs stigens sträckning vid behov sker. Schaktning eller tillförsel av material bör undvikas helt.

Innan stigarna anläggs bör en föreslagen sträckning provas och godkännas av samfällighetsföreningens styrelse.

Skötselområden

Skötselområden

- Grusklint utan buskar och träd
- Buskmark med fri utveckling
- Kalkstallskog med stort inslag av lövträd

 Planområde

 Tomter och vägar

0 50 100 m

Indelning i skötselområden. Skötselplanen omfattar marken utanför tomtmarken.

Kalktallskog med stort inslag av lövträd

Beskrivning av nuvarande tillstånd

Kalktallskog är den dominerande naturtypen och det överlägset största skötselområdet inom detaljplaneområdet. Tallen är det dominerande trädslaget. En stor del av tallarna uppskattas vara i åldern 70 – 120 år. En del tallar äldre än 120 år förekommer. Unga tallar förekommer glest.

Inslaget av lövträd i form av främst lönn, oxel, körsbär och ek tycks öka. En stor del av för yngningen består av lövträd. Med tiden kan lövträd tänkas få en dominerande ställning i skogen, en utveckling som troligen gynnas av att tidigare bete inte längre äger rum och kanske även att klimatet blir varmare.

Död ved förekommer generellt sparsamt. Detta på beror på att ved tidigare plockats bort efterhand som den uppstått.

Målbild

En kalktallskog som domineras av tall, men med ett påtagligt inslag av lövträd, och buskar av många arter. Om lövträden efterhand tar över och tallen får en underordnad ställning behöver inte detta ses som negativt. Andelen träd som är betydligt äldre än 100 år bör vara stort. En gles förekomst av yngre träd av de förekommande trädslagen bör också finnas för att kunna ersätta de gamla träd som dör. Ett stort antal av de gamla träden är rikligt solbelysta tack vare förekomsten av gläntor.

Förekomsten av stående och liggande död ved av alla förekommande trädslag är som regel stort (mer än 25 kubikmeter per hektar).

Kalktallskog i södra delen av området. Inslag av större glänta, stående döda tallar och en yngre ek.

Uppföljningsbara mål

- Många tallar som är äldre än 100 år står solitärt (fritt från andra träd 5 meter ut från trädkronan) och solexponerat.
- Det förekommer gott om trädlösa gläntor med en diameter om cirka 15-20 meter.
- Minst vart tionde träd utgörs av ett dött stående träd eller ett liggande dött träd.

Målarter

- Spillkråka häckar.
- Mindre hackspett häckar eller födosöker i norra delen av området.
- Rödstjärt och grå flugsnappare häckar.
- Minst 10 hålträd (med hål lämpliga som fågelbon) finns per hektar.
- Tallticka förekommer i minst 10 tallar per hektar.

- Förekomsten av purpurknipprot och skogsknipprot ökar eller är åtminstone konstant.
- Fladdermöss bor i åtminstone var fjärde fladdermusholk.

Engångsåtgärder

- Avverka yngre och medelålders tallar så att de uppföljningsbara målen uppfylls vad gäller gläntor och trädskiktets täckningsgrad.
- Avverka och röj bort träd och trädplantor, så att det är fritt från stammar och kronor minst en meter ut från äldre tallars kronor och från alla större lövträds kronor.
- Friställ även yngre lövträd så att de kan breda ut sina kronor.
- Om trädplantor röjs bort bör plantor av alla trädarter som föryngrar sig på egen hand sparas ungefär i den proportion som naturligt uppkommer, det vill säga, kommer det naturligt upp många plantor av körsbär sparas många av dessa, och så vidare.
- Fäll vid behov enstaka träd (1-3 träd) i direkt anslutning till tomt och som tomtägare uppfattar stör utsikten mot havet. Det får dock inte ske på bekostnad av den skogliga karaktären. I första hand bör träden fällas och lämnas liggande som värdefull död ved inom området.

Återkommande åtgärder

- Avverka döda eller försvagade träd som riskerar att falla ner över hus, vägar eller stigar.
- Skapa och upprätthåll trädlösa gläntor.
- Återkommande röjning av buskskikt och unga träd vid behov. Spara unga träd i förhållande till hur många plantor som uppkommer naturligt.
- Döende och döda träd samt liggande död ved lämnas kvar, med de undantag som angivits ovan.
- Ta bort enstaka trädplantor närmast tomter som tomtägare uppfattar stör utsikten mot havet, dock inte på bekostnad av den skogliga karaktären.

Ekologiskt viktiga element

Följande strukturer är av särskild betydelse för biologisk mångfald i kalktallskog.

- Gamla solbelysta tallar.
- Solöppna gläntor.
- Torrakor (stående döda träd).
- Trädlågor (liggande döda träd).
- Riklig förekomst av enbuskar, varav en del är gamla.
- Inslag av lövbuskar och lövträd som tillåts bli gamla.

Möjliga åtgärder för att förstärka biologisk mångfald

Följande åtgärder kan och får genomföras för att öka förutsättningarna för biologisk mångfald.

- Lägg upp faunadepåer av trädstammar och grenar efter träd som avverkats.
- Sätt upp holkar som passar för halsbandsflugsnappare/svartvit flugsnappare i delar av skogen med stort inslag av lövträd.
- Sätt upp holkar för rödstjärt respektive grå flugsnappare.
- Sätt upp holkar för fladdermöss.

Grusklint utan buskar och träd

Beskrivning av nuvarande tillstånd

En markskärning med lösa jordlager och en delvis öppen yta med mager jord nedanför skärningen. Ligger öster om planerade tomter. Unga tallplantor har etablerat sig på den plana marken nedanför skärningen. Skärningen är ett resultat av tidigare schaktning.

Den öppna skärningen är solbelyst under eftermiddag och kväll och kan tänkas ha värde för insekter som bor i lösa jordlager.

Målbild

En estetiskt tilltalande markskärning som huvudsakligen hålls fri från växtlighet. Det öppna läget och exponeringen mot väster ger ett varmt klimat som är gynnsamt för insekter.

Insekter gynnas genom att högar av sand läggs ut nedanför skärningen.

Torr och mager mark nedanför markskärningen hyser blomväxter som gynnar förekomsten av insekter.

Uppföljningsbara mål

- Minst 90 % av markskärningens yta är synlig och solexponerad, utan träd och buskar som skymmer.
- Endast ett fåtal, maximalt fem, buskar finns i området. I övrigt saknas träd- och buskar.

Målarter

- Skalbaggen grön sandjägare observeras.
- Flera arter av insekter som normalt bor i lösa jordlager observeras.
- 10 arter som räknas som ängs- och betesmarksarter enligt Jordbruksverkets lista förekommer.

Engångsåtgärder

- Röj bort plantor av tall och eventuellt andra träd och buskar som etablerat sig.
- Spara de enstaka buskar av fläder som förekommer.
- Eftersök och ta bort plantor av spärroxbär.

Återkommande åtgärder

- Röj bort plantor av träd och buskar som dyker upp.
- Eftersök och ta bort plantor av spärroxbär.

Ekologiskt viktiga element

Följande strukturer är av särskild betydelse för biologisk mångfald i detta skötselområde.

- Skärning med solexponerad jord.
- Högar av sand (om sådana läggs upp).
- Blommande växter.

Möjliga åtgärder för att förstärka biologisk mångfald

Följande åtgärder kan genomföras för att öka förutsättningarna för biologisk mångfald.

- Lägg upp högar av sand nedanför skärningen för att gynna värmeälskande insekter.
- Sätt upp bihotell i soliga och vindskyddade lägen.
- Samla in frön från blommande växter i gotländska ängs- och betesmarker och så ut dessa frön i området. Blommande växter som naturligt hör till landskapet utgör ett vackert inslag och gynnar insekter av många arter.

Denna skärning har uppstått genom tidigare schaktning. Med tiden ger branten ett alltmer naturligt intryck som är estetiskt tilltalande. Det öppna läget mot väster ger förutsättningar för artrikedom av insekter och blommande växter.

R

Buskmark med fri utveckling

Beskrivning av nuvarande tillstånd

Ytor som hyser en stor variation av buskar av olika slag och där träd förekommer mer enstaka. Flera ytor är täta av buskar, andra håller på att växa igen och ytterligare ytor är fortfarande öppna. Trädplantor spirar här och var.

Ställvis stor förekomst av spärroxbär. De invasiva arterna kaprifol och björnbär förekommer också.

Målbild

Buskmarker som utvecklas fritt och har viss förekomst av levande träd och död ved. Levande träd som inte stör tomtägarnas utsikt förekommer.

Döda träd som inte utgör risk för person eller egendom förekommer, träd som bedöms kunna göra skada har avverkats.

Spärroxbär saknas. Förekomsten av kaprifol och björnbär ökar inte i utbredning.

Om det råder enlighet inom samfällighetsföreningen om att vissa delar av skötselområdet bör hållas öppet, fritt från buskar och träd, ska skötselplanen inte vara ett hinder för att så sker.

Uppföljningsbara mål

- Spärroxbär förekommer inte.
- Träd som av tomtägarna uppfattas som störande för utsikten mot havet förekommer inte.

Målarter

- Grönfink, gulspurv, gulsparv, gräspurv, hämpling, pilfink, törnsångare, och ärtsångare förekommer.

Engångsåtgärder

- Ta bort alla plantor av spärroxbär.
- Ta bort alla eller flertalet kaprifolplantor, eventuellt även björnbärsbuskage.
- Fäll träd som av tomtägare uppfattar stör utsikten mot havet. I första hand bör träden fällas och lämnas liggande som värdefull död ved inom området.

Återkommande åtgärder

- Ta bort plantor av spärroxbär som upptäcks.
- Bekämpa förekomsten av kaprifol och björnbär så att dessa i vart fall inte ökar i utbredning.
- Ta bort träd som tomtägare uppfattar stör utsikten mot havet.

Ekologiskt viktiga element

Följande strukturer är av särskild betydelse för biologisk mångfald i kalktallskog.

- Täta buskage är värdefulla häcknings- och vistelsemiljöer för ett flertal fågelarter, bland annat törnsångare, ärtsångare och grönfink.
- Bärande buskar som nypon, slån och rönn är värdefulla födokällor för fåglar under vinterhalvåret.
- Blommande buskar är värdefulla för en lång rad insekters näringssök.

Möjliga åtgärder för att förstärka biologisk mångfald

Följande åtgärder kan genomföras för att öka förutsättningarna för biologisk mångfald.

- Sätt upp holkar utformade för att passa svartvit flugsnappare/halsbandsflugsnappare.
- Sätt upp holkar utformade för att passa stare.
- Sätt upp insektshotell i soliga och vindskyddade lägen

I den bergbundna terrängen runt klintar och i sluttningar där buskväxtligheten redan dominerar kan naturen med fördel få utvecklas fritt. Täta snår av buskar är värdefulla för bland annat en lång rad fågelarter.

